

NOVO VRIJEME

List za učitelje i prijatelje narodne prosvjete

Izdavatelj i odgovorni urednik: Danilo Petranović.

» Izlazi 15. i zadnjeg dana svakog mjeseca. — Štampa se u «Zadružnoj Štampariji Ugo Fosco i dr.» u Šibeniku

» Cijena je listu: Za Austro-Ugarsku, Bosnu i Hercegovinu K. 6 na god. Za sve ostale zemlje na god. Iranaka 8. Surazmjerno na pól i na četvrt godine. — Plativo i utuživo u Šibeniku. —

« Pretplata i oglasi šalju se administraciji „Novog Vremena“, a rukopisi uredništvu. — Ne frankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

R. L.

UČITELJSTVO I NOVO VRIJEME

Za preporodaj našega naroda učiteljstvo je jedan od naj važnijih faktora. A od raznih staleža, koji su pozvani da rade na preporodaju i unapređenju našeg naroda, učiteljstvo dolazi na prvo mjesto. To dokazuje novo vrijeme, koje svojim namjerama i dalekim pogledima naj više potpore nalazi u učiteljstvu.

Danas je svuda nastupio nov život, ili novo vrijeme. To danas svak vidi. Ne samo da se stari red gubi, a novi dolazi, nego i mi sami osjećamo u sebi neku promjenu, ili prelazak u novo središte. Ta je promjena došla sama od sebe i nema sumnje, da je novo stanje, koje nastupa, zdravo stanje, jer svuda se vide znaci svježine i zdravlja. Svuda se osjeća zadovoljstvo sa novim vremenom, koje nam proširuje horizont i liječi nas od one učmalosti i očajanja, koje nas je do sad morilo. Novo nam vrijeme pokazuje ne samo, da ima smisla ovaj život, nego da i mi sami, koji smo se držali suvišnjima i nesposobnima za rad, imamo svoj poziv i da su naše misli i težnje baš misli i težnje, koje izvire iz današnjeg stanja i vremena, te potom imaju naj veće pravo na opstanak.

Novo je vrijeme dobit za naš narod, jer tek u buduće, tek u novom vremenu, koje nastupa naš će narod postati ono, što mu je sudeno. I ako ko ima da mu pomože, pomoći će mu samo onaj, koji ga razumije i

koji po svojoj službi ničim nije spriječen da u njegovu korist radi. A da je baš učiteljstvo taj stalež, koji je pozvan da u smislu novog vremena za svoj narod radi i koji za to naj više uslova ima, vidi se iz ove tri glavne tačke:

1. Učitelji nijesu svršili visokih škola i to je njihova sreća. Um njihov, ako i nije obogaćen odmah velikim materijalnim znanjem, nije ni ubijen tuđim naučnim mislima, koje često ubijaju svaku originalnost i polet uma. Njihova je kultura dakle posljedica samostalnog mišljenja i privatnog učenja. I otuda imaju dvije koristi: što samo svoje misli razvijaju i što su im pogledi uvijek savremeni. Učitelji ne prevrću starih arhiva, nego pretresaju savremena pitanja i iznose misli, koje im novo vrijeme ulijeva, i zbog toga su oni tako važan faktor za preporodaj našega naroda.

2. Učitelji žive i rade u sredini samog naroda. I ako se za kakav stalež može reći, da se saglasno s narodom razvija, to se naj više može reći za učiteljski stalež. Jer svojim radom i mislima, učitelji su tumač ne samo svoj, nego i narodni. A pošto su njihove misli većinom savremene i nove, to znači da i sam narod preko njih ide za boljim vremenom, a to je ono, što se traži danas. Po tome su učitelji svagdje odjek narodnog života i talasanja, i ako danas srpski učitelji u Hrvatskoj nalaze za potre-

bito da dadu izraza mjesnoj narodnoj snazi u posebnom savezu, hrvatski im učitelji na tome ne smiju zamjeriti, kao što ni srpski učitelji ne smiju zamjeriti ni hrvatskim na već osnovanim savezima. A tako i treba, jer ako jedan organizam ili narod hoće pravilno da radi, moraju svi udovi da mu budu zdravi i podjednako razvijeni.

3. Pedagogija je nauk budućnosti. Ona, premda ima svoje dogmate i pravila, ipak ne preza od novih misli, nego baš želi da sredstvom njih dođe do što većeg savršenstva i bolje teorije. Svako mal ne novo pedagoško djelo ide za novim mislima i traži nove pute. Taka nauka i ne može biti neprijatelj svome narodu, jer svaki je narodni problem i njezin problem. I što

ново vrijeme donosi narodu, donosi i učiteljstvu, te tako učitelji, radeći na ostvaranju svojih ideala, rade u isto doba i na ostvaranju narodnih ideala. Učiteljstvo je jedini stalež, koji po prirodi svoje službe ne može doći u sukob sa svojim narodom. A što znači škola i prosvjeta po narodnost, to nek nam kažu drugi narodi, osobito oni, koji su sa svojim školama uspjeli doći i osiliti se među tuđim narodima.

Iz svega ovoga, vidi se velika važnost učiteljstva i škole po naš narod. Ta će se važnost još bolje vidjeti unaprijed, kad nove misli i novo vrijeme sasvim preobrase naš narod. Stoga se učiteljstvo s pravom može nazvati staležom budućnosti.

Санирање покрајинских финансија

Прорачунски одбор, који је скоро вијећао у Бечу, закључио је свој рад. Поглавита пажња била је посвећена навластитом побољшању финансија у појединим покрајинама наше монархије.

Имајући у виду несносни положај покрајинских финансија у Далмацији, гдје потрошци земаљски захваћају све то већи опсег, а приходи с несташице извора заостају, ми смо пратили са великом позорношћу читав рад, приписујућ му ону важност и корист, коју од њега заједно очекују поједине покрајине, а навластито Далмација.

За нас је било од великог интереса, да чујемо, како су се у овој прилици понашали заступници појединих земаља, бива: начин којим су они изнијели у прорачунској анкети потребе своје земље у погледу школа и побољшања учитељских берива.

У 3. бр. „Нов. Врем.“ већ смо изнијели и предлагали, да држава уопће, или прими на се основне школе, или да их дотира субвенцијом, толико, да узмогну школе одговарати прописима закона, а учитељи, да буду изједначени са платама осталих чиновника. Нијесмо како се види, искали ништа претјерана ни неправедна, већ напротив тражили корист земљи и стаљежу. А да је тако, свједочи околност, што су наше мишљење онда у земљи по- пратили многи листови и нашли, да је ово једини начин, којим ће се моћи коначно средити питање учитељских плата, које се

поново намеће, а у исто доба и покрајину ослободити тешкога намета, што га подноси са великом натегом.

Од далматинских заступника био је у прорачунском одбору г. Др. Ивчевић. Њему су као дугогодишњем заступнику, а уз то члану и предеједнику Земаљског Одбора, без сумње потанко познате финансијалне прилике наше покрајине. За то нас је његово разлагање занимало и ми смо ево упућени на бројке, које нам је изнио г. заступник. Ту разабиремо, да је за 12 задњих година повишица за пучке школе дотјерала врхунац од 90 по сто. Дознали смо још и то, да су трошкови за уконачење оружничтва у истом размаку понарасли на 100 по сто, а за војску још већма. Осим ових понарасли су још болнички трошкови; земља је у немогућности да промиче индустрију, трговину, пољо- дјелство и да тијем проведе zgodне комуникације.

Знамо даље и за штету што је Далмацији нанео злокобни тргов. уговор са Италијом, а кад се овај укинуо, надоншла је филоксера која је покосила главни производ далматинске привреде.

Ови, уз још многе друге разлоге давају повода сваком сину ове земље, да екон. побољшање тражи у извору, бива у самој држави. Пословицу: „У се и у своје кљусе“, коју смо често истицали, треба да обратимо на другу страну, која је много јача и солиднија, него ли је наша.

Jer na kraju, Далмацију је ова биједи постигла без наше кривице!

Што се у анкети за санирање покрајина финансија у Далмацији закључило за пучку школу и учитеље, није нам потанко познато, јер о томе не читасмо до сада никаква саопштења.

Али, по ономе, што смо сазнали из етрусних новина бечких, изгледа да је велика већина чланова прихватила предлог, да се припомогне појединим покрајинама за просвјетне сврхе 50 по сто износа земљског прорачуна. Хоће ли се ова провјера када буде гласована у парламенту протегнути у већој мјери на Далмацију, то ће зависити дијелом од настојања наших заступника, а дијелом од предузетљивости и увиђавности осталих чланова парламента, кад буду свестрано претресали економске прилике у Далмацији.

Казамо, да је предлог о државној припомоћи са 50 % био примљен огромном већином у анкети. Противни су били заступници Др. Пагај и Бјелозлавец припадници кршћанске социјал. странке. Они нијесу хтјели као заступници Д. Аустрије, да пристану на буд какву државну припомоћ покрајинама, а противили су се то-

талном подржављању школа, као што траже напредне друштвене и школске прилике.

Нијесмо позвани да испитујемо, за што су ова господа толико противна школским захтјевима и савремености, али смо слободни истаћи недоследност која настаје, кад се једно мисли, а друго твори.

Када учитељи износе потпуно оправдане и законите жеље, да им покрајина побољша материјално стање, онда се са ове стране чују ријечи, да покрајина нема за то средстава. Напротив, када се заговара уведење IV. разреда при грађанским школама, или о каквој другој просвјетној установи, гдје је нужа већег трошка, онда се кроз уста уста чује порука, да је министарство дужно издржати ове, а покрајина се и не спомиње! Не би ли се зар могло еклонити државу, да све трошкове око школа подмири из једне торбе, а то из властите?

Видјећемо што ће се у овом смјеру даље порадити, али унапријед потврђујемо, да би се у повољном случају Далмација могла одрећи сваке субвенције државне у просвјетне сврхе, а својрад упутити на користи процват земље и народа.

D. r phil. РАЈА РАДОСАВЛЈЕВИЋ, fellow Pedagoškog fakulteta — New York:

Materijalizam i spiritizam u psihologiji

II.

Dekart je doprinio razviću modernog materijalizma na dva načina: svojim strogo mehaničkim pogledom o prirodi uopće, i svojim shvatanjem životinja kao pukih mašina. Samo je čovjek imao duh: životinje bjehu automati. No, kad se inače evidencije mišljenja, osjećanja (čustvovanja) i hotjenja u životinja mogu fiziološki protumačiti, za što se ista eksplanacija ne može uzeti i za čovjeka? To bješe polazna tačka materijalizma u XVII stoljeću.

Sa gledišta materijalizma vaskolika faketa o mišljenju čustvovanja i djelovanja su produkti izvjesnih organa u nervnom sistemu. Nekakvo promatranje fakta duha, ne vrijedi ni po lule duhana, dogod se ta fakta ne protumače sa hemijskim i fizičnim procesima. Mišljenje je produkcija mozga. Pošto ovaj proces prestaje kod cirkulacije krvi to i život prestaje. Stoga mišljenje i nije

ništa drugo do li pojava pratilja materijala, iz kog se mozak sastoji.

Sve od današnjeg dana moderni materijalizam nile ni koraka maknuo. I danas se duhovni život smatra kao proizvod mozga. Psihologija je prosto fiziologija mozga. No, naše čustvovanje, mišljenje i aktivisanje volje, ne mogu se promatrati, kao što se to mogu promatrati svi fenomini prirode. Mi možemo čuti riječ, koja izražava mišljenje, mi možemo vidjeti čovjeka, koji obavlja to, mi možemo rastaviti mozak, koji misli to; no riječ, čovjek, mozak — to nije mišljenje. Čustvo ljutnje skopčano je sa pojačanjem krvi u mozgu; no bez obzira na to kako je *detaljno* naše znanje o hemijskim procesima između krvi i moždane supstancije, mi znademo, da se nikad ne može iznaći hemija ljutnje.

No, veli materijalizam: ovi materijalni procesi ne moraju biti mišljenja, no onih i

ipak proizvadjaju kao što crna džigarica proizvadjaju žuč, kao što kontrakcija mišića prouzrokuje pokret, tako se i naše ideje (predstave) i emocije (osjećaji, čustva) proizvadjaju sa krvlju i mozgom, toplotom i elektricitetom. No, ovdje se ipak iz vida gubi jedna vrlo velika razlika. Mi možemo pokazati, kako se žuč proizvadjaju sa hemijskim procesima u crnoj džigarici, mi smo u stanju pokazati, kako je pokret kemijskih procesa u mišiću; ali moždani procesi, ne daju nam informaciju o tome, na koji se način proizvadjaju misli. Možemo pojmiti kako jedan tjelesni pokret proizvadjaju drugi pokret kako jedna emocija (čustvo) ili senzacija (osjet) mijenja drugu emociju ili senzaciju; ali kako pokret molekila, ili hemijski proces može proizvesti emociju? To nam ne može objasniti ni jedan sistem mehanike.

Ove materijalističke mušice izazvaše studijum odnosa između duha i tijela, i postajahu „duhovne fizjologije“ (n. pr. od *Kerpertera*) što su pisali i oni, koji ne bjehu materijaliste.

Študija o tome, šta se događa u mozgu ili bilo u kom dijelu mozga, kad je čovjek u ljutini, ili kad misli o jabuci, naravno, da je izvanredno dobra stvar. Apsurdnost se onda javlja, kad tvrdi, da je svaki duhovni fakat prosti dodatak kakvog moždanog procesa; da na priliku, mi ne osjećamo ugodnost kad mislimo na kakvu šalu, već da izvjesni hemijski procesi prouzrokuju misao o šali i da se u isti mah pokrenu drugi hemijski procesi, koji prouzrokuju ugodan osjećaj. Postoje čitavi tonovi o takozvanoj „psihologiji“, u kojima se svaki duhovni proces prevajda u neki imaginarni (jer namamo fakta o subjektu) pokret moždanih molekila. Ovdje nekoji imaginarni način pobuđuje drugi imaginarni pokret, koji se prevajda u jedan drugi duhovni proces, što zajista prati prvi, prema prostom psihološkom zakonu.

МИРКО ЛЕЖАЊА :

ЗНАЧАЈ БУКОВИЦЕ У ЈЕЗИЧНОМ ПИТАЊУ

Данас се обично говори и пише, да је нај правилнији говор херцеговачки и мачванско-сремски. Стога је први узет као

III.
Borba između spiritualizma i materijalizma sišla je s dnevnog reda. Ona nije ništa doprinijela nauci i nijedan, koji pomno ispituje subjekat ove borbe, ne čudi se ovom rezultatu. U čemu se sastojala centralna tačka ove borbe mnijenja? U ničem drugom, do li u pitanjima o duši, njezinom sretištu i njezinoj svezi sa tijelom. Materijalizam je pao ovdje u istu pogrešku, kao i spiritizam. Mjesto da se počne od fakata, koje je trebalo promatrati i ispitivati njihove odnošaje, on je sam forsirao metafizička pitanja, na koja se može odgovoriti samo — ako je to moguće — posredstvom potpuno besprisanog t. j. slobodnog od t. z. svakog metafizičkog pretpostavljanja — ispitivanja iskustvenih činjenica.

IV.
Polazeći od posve različitih gledišta, spiritualizam i materijalizam isturili su se u posve jalove pretpostavke. Razlog je ležao u metodama, skojima su se oni služili. Pretpostaviti, da se sve može postići prostom špekulacijom o duhovnom životu, bješe isto tako manija, kao i vjera da će disekcija mozgovu dati znanje o duhu. Obje partije, izgubile su iz vida jednu tačku — naime to, da ispituju činjenice samog duha. Ono, što je stvorilo novu psihologiju, bješe ta zaboravljena dužnost; to bješe psihologija fakata. Ta psihologija duhovnog života, ta nauka o neposrednom, direktnom ispitivanju našeg mišljenja, čustvovanja i djelanja, nije niti spiritualizam, niti materijalizam. Ona nema špekulacije ni za koju od ovih partija. Ona se strogo drži domene fakata. Dok se one mogu staviti u harmoniju sa faktima, i filozof, hegelijanskog kroja i materijalist fajerbahovog kalibra, ima podjednako pravo. Ali ako oni podu iznad fakata, od volje im je da se mlate i biju; nova psihologija biće im vrlo zahvalna, što nema posla ni s jednim ni s drugim.

основа за јужни (ијекавски), а други као представник за источни (екавски), књижевни језик. Остављајући на страну мачванско-

сремско нарјечје, које, буди узгред речено, у понечему заостаје иза херцеговачкога, ми смо, пакани да овдје изнесемо једну сасвим оправдану, и ако нову, тврдњу; бива, да осим Херцеговине, има још један крај, који може бити у погледу језичном нова Тоскана. Можда ће многи још унапријед, прије него прочитају овај чланчић, посумњати у озбиљност и могућност наумљене тврдње, па се с посмјехом на уснама запитати: Није ли се можда, преко ноћи, којим чудом изнашао какав блажени крај, каква нова Рајска Лемурија, или ваљда чак и нови континент свијета?

Ништа ново, него напротив све старо, дапаче посве застарело. Буковица, то је један занемарени, сасвим запуштени и у сваком погледу од свакога заборављени, па ипак дичин територије у сјеверној Далмацији. Буковица и онај њезин гички говор, сушта штокавщина икавског изговора, са својом управо савршеном и мелодичном акцентуацијом, са необичном свјежином, ванредном чистотом и њепотом својих једрих израза, са оним непресушним извором богатства, бујности и гичкости језичних облика, јест говор, на који је туђинщина мало и ни мало имала свога утјецаја, говор који је, без сваке сумње, између свију других дијалеката нашега народа, најправилнији, најчистији и најизразитији представник *јужнога нарјечја*; говор, који се највећма, ако не и потпуно, приближио оном угледном, идеалном књижевном језику, што су га пробирањем створили наши пумри филолошки великани: Вук Ст. Караџић и Ђуро Даничић.

Док херцеговачко нарјечје има у себи много труња и примјесе туђинштине, нарочито турцизама, док има много што неправилних облика и многочеса што се не може да узме у књижевни језик, дотле у буковичком дијалекту не само што нема свега тога, него баш напротив све се може употребити: и као драматички правилно и као чисто народно, јер у њему нема туђинске примјесе и јер је у њему све по духу и чистом правом језику народном. То је један више разлог, и то разлог непобитни, који јасно доказује, да је поље проучавања дијалеката нашег српског или

хрватског језика још врло слабо обрађено. Разлог, који вриједи за многе још неиспитане крајеве, у којима живи наш народ, а који особито вриједи за нашу Буковицу. Да наведемо само два три примјера!

У нашим школским књигама, у т. зв. „џибеницима“ из историје литературе, буковички дијалекат се убраја у подручје *западнога* (икавског) *изговора*! Тако се о томе у Petračić-Milerovoj povjesti književnosti u primjerima (Zagreb 1898.) на 5.ој страни вели ово: „Onaj govor, u kojem se mjesto „Ђ“ govori „и“, obuhvata svu Slavoniju, zapadnu Bosnu i Dalmaciju do Neretve, pa ga potom zovemo zapadni“. — Исто то, само другим ријечима, каже и Ђ. Шурмин у својој „Povjesti književnosti hrvatske i srpske“ на стр. 7. говорећи: „Narječje štokavsko imade svoje osobite govore, od kojih zapadni živi u Slavoniji, zapadnoj Bosni, najviše među katolicima i muhamedancima, i po svojoj Dalmaciji, izuzevši predjele Neretvi na jug, i t. d.“ — „У Истрији, Хрватском Приморју, Далмацији северно од *Неретве*, Хрватској, (и т. д.) говори се *хрватским језиком*“, вели Ж. Симић на стр. 2. својих „Лекција из историје српске књижевности (Београд 1897.)“, сматр јући нарјечје *икавско* под тим именом, што се јасно види из „5.“ тачке његова тумачења „старинскога Ђ“. Жалимо, што немамо при руци још један џибеник, и ако мислимо да оволико, колико је, доста је за нашу ствар.

У књигама дакле, а по тому и у филологији, не зна се ни да постоји буковички дијалекат, него се сматра као икавщина, а што никако не стоји. — Па, кад се није знало за овај говор, је ли онда чудо, што је он остао заборављен и неиспитан? Та на цијелој области, што се претеже од Крке и „Брда Отреса“ према сјеверу, све до Обровца и до „међе“ далматинске, изузевши неколико римокатоличких кућа у селима: Нушићу, Медвићој и Ервенику, апсолутно нигдје се не може ни за дијек чути, код сеоског живља, *ни једна једита икавска ријеч*, а па онда: како се може и је ли оправдано убрајати буковички дијалекат у подручје икавштине? То препуштам читаоцима, да сами просуде.

(Свршиће).

UČITELJI! Tražite „Novo Vrijeme“ po svima lokalima
gdje zalazite i po društvima gdje ste članovi.

☞ Iz ženskog svijeta ☞

„Domaće ognjište.“ Ženski pokret koji je u novije doba velikom brzinom odjeknuo svijetom, a kojemu su glavne misli vodilje: socijalno i kulturno podizanje položaja žene, našao je odaziva i u Banovini. Po primjeru čeških kolegica, koje su po svojoj staleškoj i kulturnoj vrijednosti na velikoj visini i hrvatske učiteljice organizirale se i osnovaše svoju „Udrugu učiteljica“. Njihovo glasilo „Domaće Ognjište“ pod uredništvom poznate spisateljice Milke Pogčić obiluje zdravim štivom iz pedagogičke nauke i beletristike. Zagovara moderno stanoviste ženskog pitanja, donošajući sočna izvješća o ženskom pokretu u naprednijem svijetu. U svakom broju dodat je ili modni prilog ili prilog ručnog rada. Okolo „Domaćeg ognjišta“ okupile su se po izbor naše vrsne i vrijedne učiteljice i spisateljice. Ako nam je do toga, da u našim djevojkama probudimo težnju za plemenitošću i naobrazbom, kako bi naučile pravo gledati na svijet, zdravo misliti i zdravo osjećati, onda rasprostirimo „Domaće ognjište“ po našim obiteljima.

„Roditeljski list“ Nedostatak naobrazbe kod većeg dijela našeg ženskog svijeta, jedan je od onih uzroka, zbog čega se domaćem odgoju djece ne posvećuje veća skrb i briga. Ne shvaća se velika važnost pravog domaćeg odgoja po društvo i narod. Da se i tomu donekle doskoči i stvar uputi na bolje, Stjepko Pirnath ispit. učitelj viših pučkih škola i Dr. Lujo Harazin

kr. kot. liječnik počeo u Zagrebu izdavati jedan put mjesečno „Roditeljski list“ za savremeni obiteljski odgoj djece. Zadaća mu je, da roditelje upozna sonim iz pedagogičke znanosti, što im je za valjaniji uzgoj djece najpotrebnije da znadu. List je u glavnom razdijeljen u tri dijela: duševni uzgoj, tjelesni uzgoj i crtice iz dječije psihologije. Naše današnje nedovoljno stanje u pogledu nerazumijevanja domaćeg odgoja, najbolja je preporuka za ovaj list. Stoji 4 Kr. na god. a uprava i uredništvo nalaze se u Đurđevcu.

r. s.

„Domaćica“, organ srpskog društva i njegovih podružina. Vršimo ugodnu dužnost preporukom, da se naš svijet, osobito onaj ženskoga spola pretplati i čita ovaj list, koji je posvećen napretku i odgoju ženskinja. *Donne, non poco da voi la patria aspetta!*, rekao je genijalni Aleari, a mi prihvaćamo i priznajemo. I baš zbog toga želimo, da se ženskinje upute što većma u knjigu, domazluku i nauku. Utuvimo, da i naša poslovice veli: *Ne stoji kuća na zemlji, nego ne ženi!* Za to čitajte i pretplaćujte se na *Domaćicu*, što izlazi u Beogradu, uz cijenu od 6 Din. godišnjih. Mnoge srpske i hrvatske novine preštampale su iz zadnjeg broja *D.* vrlo podesan članak: *Pitanje o ženskinju*, a to je dokaz, da je ovaj list znao interesovati i širu javnost, što je svakako dobar znak i napredak na korist ženskog naroda.

j.

Književni glasnik

Шмајлова зоологија, превео са немачкога проф. *Милан М. Томич*. — Велики је догађај за научну литературу братског нам српског народа, што је добио у преводу Шмајлову зоологију. Она је, по суду многобројних стручњака, као djelo за природњачку наставу епохално у књижевности свих народа. Новије доба створило је и новије, савременије назоре за природне

науке, па је и зоологија коракнула у том погледу напријед, отресаваши се пустих фраза, сухопарног описивања без дубљег и стварнијег обиљежја, без свестраног поема трања. На мјесно застарјеле, чисто описне наставе, како то каже Шмајл, има наступити морфолошко-физиолошки или краће речено биолошки начин посматрања.

Шмајлова зоологија отресла се свих тих

заста
скуј
јасан
радио
Дјело
ориги
„Кол
писо
слије
а вак
ради
вјеку
У
лика
над се
чила
саме
научн
С

ријечи
које је
писао:
ауктор

четвр.
нови
га, да
на прет
извора,
nemamo

Na
izjaviti,
pri vožn
učiteljim
Bogu, re
Društvo
predusre
tva za n
pisma d
se žalili
bro bi u
obratili s
prije ov

G.
u Dubro
službovan
prilikom
Medu m

застарјелих мана, а лако и занимљиво ути-
скује у читаочеву свијест живу слику и
јасан појам о самој животињи. Проф. Томић
радио је на преводу пуних шест година.
Дјело има 552 странице и самих већином
оригиналних слика 353 и једна красна табла
„Колибри“ у бојама. Још је Томић г. 1903.
писао „О Шмајловој Ботаници“, које по-
слије препштампао из *Просвјетног Гласника*,
а како ми је иети учени проф. писао, сад
ради и на преводу Шмајлова дјела „О чо-
вјеку“, које ће брзо угледати свијетло.

У овим доста несређеним нашим при-
ликама, кад се је све дало на партизанство,
кад се је здрава природна наука ограни-
чила на ријетке раденике, или боље, на
саме стручњаке, препоручујемо ово велико
научно дјело браћи учитељима.

Свршићемо са снажним Шмајловим
ријечима из предговора споменуте књиге,
које је специјално за српски превод на-
писао: „То су жеље, с којима потписати
аутор испраћа своје дјело у далеку земљу

српског народа, који тако кренуо и чило
тежи напретку. Нека би оно код народне
напредне омладине породило доброта, те да
с домовинском природом науче љубити и
саму домовину. А један народ, чија омла-
дина порасте с топлим срцем за Отаџбину,
може утјешно гледати у будућност: његов
пут ће ићи напријед и на више.“ г. с.

Slavenske kolonije u Italiji. Primili
smo prikaz M. Rešetara o slavenskim kolo-
nijama u Italiji, koji je preštampan iz du-
brovačkog književnog lista „Srda“. Raspra-
vica je vrlo zanimiva i iscrpiva o toj temi.
Govori se u knjižici o naseobinama slaven-
skim u južnoj Italiji, o njihovim običajima,
nošnji i jeziku. -U jeziku su oni sačuvali
naj jače našu narodnost. Iscrpivo se iznose
jezične osebine. — Poslije prof. Kovačića i
Dr. Smodlake, sada imademo i treću raspra-
vu o našim kolonijama, koju je sa gledišta
jezičnog prof. Rešetar kao stručnjak pot-
puno rasvijetlio. j.

BILJEŠKE

Poziv na pretplatu. *Navršila se prva četvrt. Kome je istekao rok, molimo, da obnovi pretplatu. Ko nam još duguje, molimo ga, da nas se sjeti. Mi smo upućeni jedino na pretplatnike i prijatelje prosvjete. Drugih izvora, kojima bi namirivali naše izdatke nemamo.*

Na znanje učiteljima. Ovlašteni smo izjaviti, da je parobr. Društvo *Dalmatia* pri vožnji na svojim parobrodima pristalo učiteljima podijeliti uobičajeni popust. Hvala Bogu, rekosmo, kad je ovo naše domaće Društvo prama nama ukazalo se jednom predusretljivo barem toliko, koliko su Društva za nas strana. Ovim odgovaramo na pisma drugova iz pokrajine, koji su nam se žalili na „*Dalmatiju*“ zbog popusta. Dobro bi uradili, kad bi se *Društvu* izravno obratili sa molbom, da im suvišak plaćen prije ove pogodnosti povrati.

G. Đuro Dević kot. škol. nadzornik u Dubrovniku, iza kako je navršio godine službovanja, pitao je i dobio penziju, a tom prilikom odlikovan nazivom škol. savjetnika. Među mnogobrojnim učenicama ženskog

preparandija, danas već učiteljicama i domaćicama, ovaj vrijedni nastavnik svojim radom, primjerom, savjetom i uputom, ostavio je trajnu uspomenu zahvalnosti i milo sjećanje prama zasluženom čovjeku, koji je kao brižni otac starao se za napredak i procvat povjerenog mu naraštaja. A i kao nadzornik pokazao se prama učiteljstvu savjestan i prijazan u svakom pogledu. Pri odmoru, poslije dugotrajnog rada, želimo mu dug život i lijepo zdravlje.

„Hrvatski učiteljski Dom“ koji izlazi kao prilog ped. znanstvenog organa „*Napretka*“, donosi u zadnjem broju članak, u kome predlaže, da vlada u škol. reformama i predlozima osnuje svoj rad na iskustvu interesenata, biva učitelja, kao staleža, u kojoj struci hoće da se provede reforma.

Za mišljenje učiteljstva mogla bi vlada doznati na vrlo prost način. Neka izda naredbu, da učitelji i učiteljice poslije petnaest i trideset godina službe podnesu vjeran i tačan opis svih zaprijetaka, koje prama njihovom iskustvu stoje na putu narodnoj prosvjeti, pa njihove priledloge, kako da se

unaprijedi. Tako bi vlada dobila istinsku sliku naših školskih prilika, a mi bismo dobili temeljite i valjane reforme.

Stogodišnjica srpske škole. Ove godine navršuje se ravno sto godina, kako je utemeljena i za prvi put otvorena srpska muška škola u Šibeniku, zadužbina pok. Jovana Bovana. Znamenitost ove škole otskače, kako po broju vrijednih radnika u svakoj struci i staležu, koji su prvo znanje, prvu klicu života i rada zametnuli u svojoj školi na materinskom jeziku, tako i po njenom razvitku i djelovanju, koji je kroz toliki niz godina postao zanimiv za razvitak naše prosvjete i prilika u kojima se ona kretala. Pored svega, ova škola ima svoju historijsku važnost neprocjenjive vrijednosti, jer je ona *prva srpska, a ujedno i slovenska škola u Dalmaciji* u kojoj je počelo poučavanje narodnim jezikom.

Uvjereni smo, da ova rijetka zgoda i svijetla uspomena, ne će proći neopažena, te unaprijed prilažemo naše naj toplije želje kako zanimanim, tako i svima ljubiteljima narodne prosvjete.

Sedamdesetgodišnjica. Vrijedni pedagoški pisac, upravitelj građ. škole u m. g. *Vicko Adamović*, otac odličnog našeg prijatelja prof. Dr. Luja, dočekao je u krugu svoje porodice nedavno sedamdesetu. Mnogobrojnim štovateljima sijedog nastavnika pridružujemo se čestitanjem i mi.

Velika nesreća u školi. Nedavno je potresla strašna nesreća grad Cleveland u Americi. Dok su djeca bila u školi, buknuo je požar od peći, koja je bila odviše razjarena. Izgorjelo je 171 dijete. Razlog što ih je toliko poginulo, jest, što su vrata školske zgrade bila u taj mah zatvorena, pa su tako djeca bila spriječena da nađu izlaz i spase život. Žalosno!

† *Ilija Đivanović*. Žalosti nas češće posjećuju, ostavljajući nas tužne i neutješive, kao za ovim neumornim radnikom, iskrenim prijateljem. Vrlji je pokojnik bio u

pošljednim godinama tajnikom općine paštrovske. Iz početka je bio učitelj osnov. škola, te je potom prešao na srp. školu u Dubrovniku i Kotoru, gdje je stekao neizmernih zasluga za odgoj narodnog podmlatka. Umro je tek u 40 god. života, ostavljajući u tuzi osim ostarjele majke domaćicu i troje siročadi. Laka mu bila rodna gruda, a u beskrajnoj tuzi neka bude od utjehe njegovim milim, da je za sobom ostavio dično ime.

† *Dr. Antun Petrić*, čuveni filozof i bivši prof. realke u Zadru preminuo je u Komiži dočekav lijepu starost 79 god. Nema valjda našeg zemljaka, koji se u doba školovanja u Zadru, ne bi sjetio ovoga velikana umom, koji je stekao veliki ugled u naučnom svijetu. Izdao je sedam knjiga, a sve su se odnosile na praktič, filozofiju. Prve (*Definizione del Bello*) spadaju u područje estetike, a zadnje u područje etike. Ovaj svijetli i rijetki um rasvijetlio je mnogu nejasnu stranu i duboka pitanja prakt. filozofije. O njegovoj raspravi *Sulla volontà e Libertà d' Elezione* piše Dr. Tresić. „Čitatelj ljubi toga starca anketu, tu utjelovljenu dobrotu u svetačkoj pojavi, blijeda, mršava prijazna lica, sa očima izgubljenim u prostorijama, kuda ne dopire obično smrtno oko“. Pokojni je Petrić pisao ital. jezikom, jer mu je takav bio odgoj, kao i svima našim postarijam ljudima. Bog nagradio ovu plemenitu i dobru dušu, a u pantheonu naših slavni naučnika, ostaće mu trajna slavna uspomena.

† *Edmondo de Amicis*, pisac knjige „*Il Cuore*“ i dr: preminuo je prvih dana ovoga mjeseca. U životu je vidio samo svjetlost, dobrotu i moral. Bio je produktivan. Njegovi radovi nijesu bili vodnjikavi, te su mu i sitne stvarčice bile sočne i jedre. Prijatelj škole i učitelja, zaslužio je, da mu se napose odužimo, što ćemo poraditi u narednom broju.

Spisatelji, koji žele, da njihova djela objavimo, neka nam šalju svoje publikacije.

JESTE LI SE PRETPLATILI NA „NOVO VRIJEME“ ?!
